

Slávka Poberová

Boemie

LÁSKY
*českých
královen*

Milostné pletky v českých dějinách

Slávka Poberová

LÁSKY
*českých
královen*

Milostné pletky v českých dějinách

Copyright © Slávka Poberová, 2005
Copyright © ALPRESS, s. r. o.

Všechna práva vyhrazena.

Žádnou část knihy není dovoleno užít
nebo jakýmkoli způsobem reprodukovat bez písemného
souhlasu držitele práv, s výjimkou krátkých citací
nebo odkazů, které tvoří součást kritického hodnocení.

Copyright © Slávka Poberová, 2005
Redakční úprava Alena Zatloukalová
Grafická úprava obálky Tomáš Řízek
Elektronické formáty Dagmar Wankowska
Vydalo nakladatelství Alpress, s. r. o., Frýdek-Místek,
v edici Klokán, 2005
shop@alpress.cz
Vydání první

ISBN 978-80-7543-181-3 (pdf)

Pokud si říkáte, že všechno tady už bylo, máte pravdu. Láska královny ke králi, láska jako každá jiná (Kunhuta Přemyslovna). Ale také je láska, která s tou první nemá vůbec nic společného, láska spojená s neláskou ke konkurentce (Eliška Přemyslovna a Eliška Rejčka). A pak zase láska, která nehledí na dynastickou čest a žena miluje – třeba nekrále (Kunhuta podruhé Závíše, Eliška Rejčka Jindřicha z Lipé). Anebo láska Anny Jagellonské k Ferdinandovi I. Habsburskému, láska tichá a mírná, vyvažující manželovu tvrdost a neústupnost. Láska Marie Terezie, láska, která vládne domácností, matrona na trůně, která žárlí a hlídá svého manžela, láska, která miluje děti. Český národ se jí ovšem pomstil, dodnes se o ní vyprávějí jen hanbaté anekdoty... Proti tomu je láska, kterou projevovala Sissy (a staletí před ní třeba i Markéta Babenberská) – a muži Františkovi I. Josefovi přivedla milenku až do domu. Ačkoliv u Sissy se neví, jak to s láskou bylo. V milostné přehlídce nechybějí ani pouhé šlechtičny (Anna Maria Stradová, Kateřina Rožmberská z Ludanic, Polyxena z Pernštejna), a všechny dokazují, že láska (i neláska) je jen jedna.

Pověstmi opředená

LIBUŠE

Je to tak, historici ponechávají lidem, co jim je nejbližší, pohádky a pověsti. Co je nám po Keltech, kteří tu údajně bydleli nejdřív, co je nám po Římu a Germánech tam, kde se počátky českého království ztrácejí v záhadách, je tu přece lidová tvořivost! A s ní se hravě dostaneme k Čechovi, který sem, do naší vlasti, dnes zvané Česká republika, celou slovanskou tlupu přivedl. Krokovi, který čtyřicet let spravoval svůj lid.

Pak se objeví kněžna Libuše. Je jednou ze tří sester: Kazi, která znala moc všech bylin a byla velmi vzdělaná v léčitelství. Teta byla kněžkou, učila lidi, jaké mají přinášet oběti bohům lesním, vodním a jakým ještě...

„Třetí, věkem nejmladší, ale moudrostí nejstarší, nazývala se Libuše; ta vystavěla též hrad tehdy nejmocnější u lesa, jenž se táhne ke vsi Zbečnu, a podle svého jména jej nazvala Libušín. Byla mezi ženami přímo jedinečnou ženou, v úvaze prozřetelná, v řeči rázná, tělem cudná, v mravech ušlechtilá, nikomu nezadala v rozhodování při lidu, ke každému byla vlídná, ba spíše líbezná, ženského pohlaví ozdoba a sláva, dávajíc rozkazy prozřetelně, jako by byla mužem. Ale poněvadž nikdo není úplně blažen, žena tak znamenitá i chvályhodná – ach nešť astného osudu lidského! – byla prorokyně. A po-

něvadž lidu pravdivě předpovídala mnoho budoucích věcí, celý ten kmen sešel se po usmrcení jejího otce k obecné radě a ustanovil ji sobě za soudce.“

Tolik o Libuši Kosmas, o Libuši, která je operou. Operou národní, operou slavnostní, operou oper. Prosím povšimněte si, že se tu nehovoří o Pražském hradu, ale o Libušíně. Ten hrad by mohl být Libošín u vsi Smečno na Rakovnicku. Ale kdo ví... A ještě něco, *dávajíc rozkazy prozřetelně, jako by byla mužem*. Pan Kosmas byl samozřejmě šovinista. Jako by byla mužem! Ale dejme mu opět slovo...

„Toho času vznikl mezi dvěma obyvateli, kteří vynikali bohatstvím i rodem a byli jaksi správci nad lidem, nemalý spor o mez sousedních polí. I pustili se do takové hádky mezi sebou, že jeden druhému vjel nehty do hustých vousů, a tupice se hanebně nevybíravými nadávkami a luskáním pod nosem, hřmotně vejdou do dvora, s velikým hlukem předstoupí před svou paní a snažně žádají, aby spornou věc mezi nimi rozhodla po právu a spravedlnosti. Ta si zatím hověla, jak si rozpustile vedou rozmařilé ženy, když nemají muže, kterého by se bály, měkce ležíc na vysoko nastlaných vyšíváných poduškách a o loket se opírajíc jako při porodu. Když pak, jdouc cestou spravedlnosti a na osobu lidí nehledíc, celou při mezi nimi vzniklou rozsoudila po právu, tu ten, který spor na soudě nevyhrál, přes míru se rozhněvav, potřásl třikrát čtyřikrát hlavou, a podle svého zvyku třikrát holí o zem udeřiv a bradu slinou z plných úst poprskav, zvolá: ‚Tot’ křivda mužům nenesitelná! Žena děravá se obírá mužskými soudy v lstivé myslí! Víme zajisté, že žena, ať stojí, či na stolci sedí, málo má rozumu; oč ho má ještě méně, když na poduškách leží? Tehdy opravdu se hodí spíše k tomu, aby se poznala s mužem, nežli aby bojovníkům vynášela nálezy. Vždyť je věc jistá, že všechny ženy mají dlouhé vlasy, ale krátký rozum. Lépe by bylo mužům umřítí než to trpětí. Nás jediné opustila příroda k hanbě všem národům a kmenům, že nemáme správce ani mužskou vládu a že na nás doléhají ženská práva.“

Potvrzujeme si, že autor Kosmovy kroniky rozhodně nebyl ženám nijak nakloněný, jen dva malé odstavce jsme uveřejnili, a co je v nich mužské nenávisti (a v následujících částech je to stejné), nemusíme se ani dívat nijak pozorně, ale o to teď nejde.

„Nato paní svou pohanu tajíc a bolest v srdci ženských studentem zastírajíc, usmála se a pravila: ‚Tak jest, jak díš; žena jsem, jako žena žiji; ale snad proto si myslíte, že málo mám rozumu, že vás nesoudím metlou železnou, a poněvadž žijete bez bázně, právem mne nedbáte. Neboť kde bázeň, tam je i kázeň. Ale nyní je velmi zapotřebí, abyste měli správce ukrutnějšího, než je žena. Tak také holubi pohrdli kdysi bělavým luňákem, jehož si zvolili za krále, jako vy mnou pohrdáte, a knížetem sobě učinili jestřába, mnohem ukrutnějšího, jenž vymýšleje si viny, jal se zabíjeti vinné i nevinné; a od té doby až podnes požívá holuby jestřáb. Jděte nyní domů, a koho vy si zítra vyvolíte za pána, toho si já vezmu za manžela.“

A milá Libuše k sobě povolala Kazi a Tetu, aby s nimi probrala, co bude zítra říkat lidu. O čem se radily, nikdo neví, ale všeobecně se ví, co zjevila. Místo, kde najdou vládce. Ale ještě předtím všem náležitě vytmaví, jak se tento vládce bude chovat.

„Politovánihodní lidé, jak jinak to nazvat,“ nařikala Libuše a zoufale rozhodila ruce.

„Ale no tak, Libuše, to přece není tvoje vina.“ To se ozvala Kazi.

„Ó ne, já jí dobře rozumím, jsou politovánihodní, netuší, co je čeká,“ živě oponovala Teta.

„Ano, netuší, vůbec netuší. Vyzývají svobodu, hořekují pro ni, vůbec si neuvědomují, že takovou svobodu dobrý muž ztratí jenom se životem, ale oni jí pohrdají, porobě poddávají své šije.“

„Já trochu tuším,“ smutně se usmála Teta.

„Ano, trochu, ale zdaleka ne docela. Žáby si udělaly králem vodního hada, a ten je počal usmrcovati.“

„Budou mít, čeho si přejí,“ ušklíbla se Kazi. „Neoceňují tvůj elegantní způsob vlády, tak jim to přej. Jenom ať pak za tebou nechodí, až jim bude ten vládce vadit.“

*„Jenom nevím, jestli se už brzy neproflákne, že noc co noc chodíš do Stadie, to by nebylo to pravé,“ ušklíbla se Teta. Li-
buše pokývla.*

„Máš pravdu, ale já jim to naservíruju trochu jinak, trochu – aby to zkrátka mohli vzít. Vlastně mi to přišlo právě vhod, ta jejich touha po panovníkovi. Jo, přišlo mi to právě vhod.“

„Předně snadno je knížete dosaditi, ale nesnadno dosa-
zeného sesaditi. Neboť v této chvíli jest ten muž pod vaší
mocí, ať ho povýšíte na knížete čili nic. Jakmile však bude
povýšen, vy a vše, co máte, bude v jeho moci. Před jeho tvá-
ří se budou třásti jak v zimnici vaše kolena a oněmělý ja-
zyk přilne k suchému patru. K jeho hlasu jen tak že budete
z velikého strachu odpovídati: „Ano, pane; ano pane,“ až on
pouhým pokynem svým bez vašeho mínění toho odsoudí,
onoho dá zabít, jednoho rozkáže vsaditi do vězení, jiného
oběsiti na šibenici. Vás samé a z vás, kterých se mu zachce,
jedny učiní sluhy, jiné sedláky, jiné poplatníky, jiné výběr-
čími, jiné katy, jiné biřici, jiné kuchaři, pekaři nebo mleči.
Ustanoví sobě i plukovníky, setníky, šafáře, vzdělavatele vi-
nic a polí, též žence, kováře zbraní, kožišníky a ševce. Vaše
syny i dcery postaví do svých služeb, také z vašeho skotu,
z koní a klisen neb z dobytka právě nejlepší si vezme podle
své libosti. Všechno, co máte lepšího ve vsích, na polích, ro-
lích, lukách a vinicích, pobere a obrátí v svůj prospěch. Ale
proč vás dlouho zdržují? Nebo nač to mluvím, jako bych
vás chtěla strašiti? Trváte-li na svém předsevzetí a nemýlí-

te-li se ve svém přání, oznámím vám jméno knížete i místo, kde jest.“

Strašila, jeví se nám to tak dnes, ale asi dost málo. Lid chtěl knížete. A Kosmas ho tedy Libušinými ústy přivolal.

„Hleď te... za oněmi horami... je neveliká řeka Bílina a na jejím břehu je viděti vesnici, jež slove Stadice. V jejím obvodu jest úhor... Tam váš kníže oře s dvěma strakatými voly... Nyní, je-li vám libo, vezměte mou řízu, plášť i přehozy, jaké sluší knížeti, jeď te vyříditi tomu muži vzkaz ode mne i od lidu a přiveď te sobě knížete a mně manžela. Muž má jméno Přemysl... Jeho potomstvo bude v celé této zemi panovati na věky věkův.“

Zní to dobře a vznešeně, že ano? Však také0 kronikář vzápětí dodává:

„Zatím byli určeni poslové, aby tomu muži přednesli vzkaz své paní i lidu. Když paní viděla, že jaksi, neznajíce cestu, váhají, pravila: ‚Co váháte? Jděte bez starosti, sledujte mého koně, on vás povede pravou cestou a dovede zase zpět, neboť tu cestu nejednou šlapal.‘ Lichá šíří se pověst a zároveň míněná křivě, že paní sama vždy za nočního ticha tu bájnou cestu na koni tam konávala a před kuropěním se vracela.“

Poslové se na konci své dlouhé pouti otázali chlapce a on je opravdu poslal na pole, kde Přemysl oral.

„Zdráv buď, kníže, buď zdráv, tys oslavy nad jiné hoden, vypřáhni od pluhu voly, změň roucho a na koně vsedni!“

Přemysl učinil několik rituálů, na které se bude vzpomínat (odešle voly, do země vetkne lísku, na které vyrazí tři ratolesti, vezme s sebou své střevíce).

Pak se tedy Libuše a Přemysl stali mužem a ženou.

„Tento muž, jenž vpravdě pro svou mužnost zasluhuje slouiti mužem, upoutal zákony tento bezuzdný kmen, nezkročený lid mocí zkontil a uvedl v poddanství, jež je i dnes tíží, též vydal všechna práva, jimiž se tato země řídí a spravuje, sám s Libuší samou.“

Dalimil to viděl jinak, a přitom stejně.

„Stalo se, že se dva muži dostali do sporu o mez a řádně se porvali. Libuše je soudila a viníka musela svým výrokem zamroutit. Ten ji začal tupit: „Nechci míti za soudce tebe, protože žena umí lépe šít jehlou než soudit muže. Ach jak velice mě zlobí, že nás muže soudí ženy.““

Nato Libuše svolala valný sněm. Všichni na její žalování, jak byla pohaněna, odpověděli: „Jediný vlas mu odplatou nezkrivíme. Mluvil pravdu ten člověk, neboť hlupák je každý, kdo se dá soudit ženou, není-li nucen. Déle již nebudeme poslouchati tebe, chceme míti za pána muže. Od tebe žádáme jedno: pověz nám svými věštbami, z které země nám radíš, abychom si vzali knížete?“

A Libuše jim na to odpověděla: „To vám řeknu upřímně, jakkoli jste mne potupili a urazili... Obec každého z nás chrání, rozumu nemá, kdo ji haní... Já se vám však nebudu mstít a poradím vám bezelstně. Raději jste měli zůstat podřízeni mému soudu, než chtít za knížete silného muže. Víte přece, že lehčí je uhození dívčí ruky, po mužské ráně jsou veliké muky.“

Libuše jim poradila, jak nejlépe uměla, a oni šli a našli Přemysla. „Protože jste... přerušili mi hojnost orání pole, mohu to říci: V zemi bude sice hojnost, ale často hlad.“ To bylo jedno varování, které jim řekl, další následovalo při jeho jídle, kdy měl žitný pecen položený na radlici. Otázali se ho, proč snídal na železe, on jim odpověděl: „Jak vám řekla Libuše, řeknu vám i já: Když jste nechtěli poslouchat dívčích rad, bude vás můj rod železnou metlou spravovat.“

My se vrátíme honem zpátky a zase pozveme Kosmase. Libuše musela mít vskutku nemalou moc, její věštický duch ji neopustil ani po svatbě. Musela přece lidu povědět, kde se nachází Pražský hrad.

„...před svým mužem Přemyslem a v přítomnosti starších lidu takto věštila: „Spatřuji hrad, který pověstí nebes se dotkne, ve hvozdě leží místo – je vzdáleno ode vsi této na třicet honů a mez mu určují vltavské vlny. Toto místo na severní

straně pevně chrání hlubokým údolím potok Brusnice, na jižním však boku hora velmi skalnatá, která se od skal nazývá Petřín, převyšuje okolí. Hora toho místa se zkrucuje na způsob delfína, mořského vepře, směrem až k řečené řece. Až tam přijdete, naleznete člověka, an uprostřed lesa teše práh domu. A protože se u nízkého prahu i velcí pánové sklánějí, podle této příhody hrad, jež vystavíte, nazvete Prahou.“

Nevím, jak si to vyložit, já bych řekla, že se spíš sklánějí, a ne kvůli prahu, ale kvůli veřejím. Co na to Dalimil?

„Vím o jednom místě, to jednou bude slavné na světě, tak jako slunce ve své záři rozkveté. Pamatujte všichni na má slova: Dvě zlaté olivy z něho vyjdou. Václav bude jméno olivy první a Vojtěch bude jméno olivy druhé. Ony z pokolení mého vejdou do království nebeského... Postavte město, kde vám ukáží, postavte je u Vltavy pod Petřínem, kde robí tesař práh se svým synem. Podle prahu nazvete město Praha, a jako knížata a králové a lidé silní jako lvi se skloní před prahem, aby se neporanili, tak i před Prahou, mým městem, skloní hlavu. Bude míti velkou čest a slávu!“

Libuše dověstila a zase si vedla civilně. Tolik už věděla, že nesmí věštit jen tak, jako když doma umývá nádobí.

Vlastně jsem toho ani moc neřekla, ušklíbla se. Co vy můžete vědět, vy lidé prostí a hloupi? Ano, hloupi. Co bych vám povídala víc o těch dvou zlatých olivách, o Václavovi, o kterém se ještě po staletích budou historici přít, jestli byl velký anebo ne, jestli chtěl sloužit Němcům a platit jim, anebo viděl, že nemá zbylí. O Vojtěchovi, o tom bláznu Slavníkovci, který se nakonec vypravil do Polska a tam prý náhodou, že usedl v háji, kde pohané slavili své předky, přišel o život. Jiní zas říkají, že o něj ani příliš nestál...

Nebude to moc velká sláva, to vám tedy říkám rovnou, ačkoli neříkám, vždyť vy byste mi ani nevěřili. Pravda, bude tu jeden velký král a císař svaté říše římské, bude pěkný zmatek

s jeho jmény, ale to je teď vedlejší. Budou mu říkat Karel IV., Otec vlasti, a ten vnese do Čech pořádek a řád a nebude se tu válčit a umírat. A stavět se bude, to ano, stavět a stavět. Ale umře o trochu dřív, než bývá v kraji zvykem, a po něm to skončí a pak přijde bída. Bída a válka, jak jinak, válka, aby si ti Čechové uvědomili, zač je v Pardubicích perník. Ale to oni ne, samozřejmě, ani válka je nenaučí, že by měli držet při sobě, pánům nechat, ať se spolu přou a hádají. Já vím, je to těžké, páni jsou páni a nakonec vždycky vyhrají. Pravda, někdy na ně dojde, stačí když král má trochu víc moci, a to tedy bude mít.

Král Jiřík ale taky nepovládne dlouho a bude mít evropské choutky, jo, ten by chtěl sjednotit Evropu, ale doma se mu to hádá a rve. I když někdy je tu císař, ano, ovšem, císař, jakpak jen se jmenoval...

Rudolf, vidím ho jako živého, je napůl blázen, napůl to má v hlavě v pořádku, on Prahu také zvelebí, koupí spoustu umění, to je nad zlato a drahé kamení. Jenže Rudolf bude poslední, kdo tady, na Pražském hradě, bude bydlet, kdo tady bude doma...

Potom přijde konec, smutný konec, Praha bude jako provinční město, Marie Terezie, Josef II., vládnoucí matka a synáček, který chce honem honem napravovat svět – jenže ten o to nestojí. František Josef zvaný Procházka, to už bude úplný výsměch, stařeček, který se přežil a předtím stejně nevládl...

Mimoходом, a o tom Petříně a o Vltavě potom vzniknou moc hezké písničky. Na Strahově pod Petřínem klášter stojí a Na Císařské louce stojí řada topolů... Ta Císařská louka je u Vltavy, samozřejmě. Ale má snad cenu tohle někomu vykládat?

Pořád se pohybujeme v říši pohádek a bájí a opery a pořád slyším slova té známé árie Libušina proroctví:

„Bohové mocní, za tento šťastný den dík budiž vám... Můj český národ neskoná!“

Tchyně a snacha

LUDMILA A DRAHOMÍRA

Vypráví se to jako pohádka. A u těch ještě chvilku zůstaneme, protože o kněžně Ludmile se toho zase tolik neví. Ani jak vypadala, jestli byla vysoká a štíhlá, anebo snad žensky zaoblená...

Takže tedy bylo nebylo, kníže Bořivoj měl za manželku Ludmilu, která byla lidem nesmírně oblíbená. Pravda, byl to lid povšechně tápající, lid, který začátkem 10. století nevěděl, jestli má vyznávat starou víru – anebo už tu novou, jestli má v noci holdovat pohanským bohům – anebo ve dne jedinému Bohu křesťanskému a jeho synovi jménem Ježíš. Ale tak to u nás bývá, a nejen u nás, jen se podívejme, kam oko dohlédne, tam se to v 10. století také všechno pěkně mordovalo.

„Pokřtěn byl Bořivoj, první křesťanský kníže svaté víry.“

To je opět Kosmas. Stalo se někdy v roce 894 a pokřtil ho údajně sám arcibiskup Metoděj. To už Kosmas nepraví, to zase Dalimil.

To jednou vyjel Bořivoj na návštěvu k velkomoravskému knížeti Svatoplukovi a prostřeli mu – na zemi. „Sluší se, abys

věděl, že pohan se nevyrovná křesťanu. Sed' se psy, to je tvé právo, ty ne kníže, ale hlupáku, který nedbáš o svého tvůrce a máš za boha ušatého výra.“ Kníže samozřejmě hned po hostině poprosil Svatopluka o křest. A s ním Metoděje, „velehradského arcibiskupa. Ten arcibiskup byl Rusín a sloužil mši slovinsky“.

A je tu důležité podotknout, že to opravdu byl obřad slovan-
ský, nikoli germánský, tedy latinský. Neudržel se dlouho, ale
měl výrazný dopad na přijímání křesťanství a na jazyk. Man-
želka, tedy Ludmila, ho vbrzku následovala, to už bylo údaj-
ně někde v Čechách. I o tom Kosmas mlčí, ale tak nějak to
být muselo, a pravděpodobně to zase udělal Metoděj, jak mu
přisoudila legenda.

Kristiánova legenda vypovídá podobně, autor ji jenom do-
plňuje o Metodějova slova: „Jaká běda, ty muž tak vynikající,
a nestydíš se, žeš vyhoštěn ze sedadel knížecích, ačkoliv sám
také vévodskou moc a hodnost máš, ale raději chceš pro ha-
nebnou modloslužbu s pasáky sviní na zemi seděti?“

Když Bořivoj přijal křesťanství, založil prý první kostel
v Čechách, na Levém Hradci, a druhý hned vzápětí, kostel
Panny Marie na Pražském hradě. Pak jich vzniklo víc, rotun-
da na hradišti Budeč, bazilika sv. Jiří opět v Praze...

Cyriřovi v mládí řikali Konstantius. Vynalezl zvláštní litery,
které se po něm nazvaly *cyrilicí* a dodneška je můžeme vidět
v azbuce Rusů, Srbů a Bulharů. Ale zpátky k Ludmile.

Byla dcerou Slavibora, předáka z hrádku, který se nazýval
Pšov, dnes ho volají Mělník. Zde jsou však rozpory, Slavi-
bor byl podle jiných kníže srbské země, jenomže na Ludmili-
ně původu nám zase tolik nezáleží. Ani na tom, jestli ji nechal
pokřtít Bořivoj. Důležité je, že pokřtěná byla.

Narodila se někdy v roce 860, teprve čtrnáctiletou ji pro-
vdali za Přemyslovce Bořivoje, tehdy dvacetiletého. Že
byla Ludmila tak mladá, přitom považovaná za dospělou,
kněžna a matka, není zase zvláštní, budeme se s tím potká-
vat často, doba byla taková, mladé dívky se vdávaly a měly

děti. Všechny letopočty zde a ještě v dalších kapitolách ber-
te jen orientačně, jsou kvůli zařazení časovému, ne kvůli
přesnosti.

Brzy nad manžela vynikala, lidé ji milovali čím dál víc
a čím dál víc dávali na její rady. Pravda, dnes už se nedozví-
me, jestli za to mohla její katolická víra, anebo docela obyčej-
ný soucit, který z ní udělal světici, ale co na tom.

Porodila Bořivojovi šest dětí, s určitostí známe dva nejstar-
ší syny, Spytihněva a Vratislava. Vratislav si našel manželku
v zemi Stodoranů při řece Havole. (Tedy v Německu.) Draho-
míru. S Drahomírou zplodili Václava a Boleslava.

Po smrti velmi mladého (asi 36 let) Bořivoje usedl na kní-
žecí stolec Spytihněv, který vládl přibližně dvacet let. Kníže-
cí korunku po něm zdědil Vratislav. Vládl asi pět let. Zemřel
a nechal po sobě syny, staršího Václava (asi třináctiletého)
a mladšího Boleslava (asi sedmiletého).

Babička Ludmila pečovala o vnuka Václava, starala se o to,
aby byl řádně vzdělán v nauce křesťanské. Byla vyznavačkou
slovanských modliteb. Horlivá křesťanka a matka chudých po-
žívala mezi lidmi mnohem víc přízně než její snacha Draho-
míra. Však také byla „Drahomíř z tvrdého kmene lutického
– i ona sama byla k víře křesťanské tvrdší než skála...“ Dalimil
se ovšem zmiňuje o tom, že Drahomíra byla pohanka. Kmen
Stodoranů byl kmen lutický a Luticové byli tehdy ještě pohané.

Zdá se však, že Drahomíra sice křesťankou byla, ale asi ne
příliš vělou. Tak ji charakterizuje Kosmas, na toho dáme pře-
ce jenom víc, Dalimil byl mluvka a pábítel.

Drahomíra byla pyšná a hrdá, ctižádostivá a mladá. A sa-
mozřejmě se srazila s druhou první ženou státu, vdovou Lud-
milou. Drahomíra vládla po králově smrti za něj a odmítala
poslechnout vůli sněmu. Pozor, Ludmile bylo přes šedesát,
Drahomíra završila určitě polovinu jejího věku, tedy třicet.

A zde je zase rozpor, jedni říkají, že Ludmila se po manže-
lově smrti stáhla do soukromí na Tetíně. Vykonávala své skut-
ky milosrdenství stranou dvora, sytila ty, kteří neměli co do

úst, napájela ty hynoucí žízní. A že jich bylo pro nás nepočítaných, v těch dobách se jich po cestách – anebo spíš necestách – potloukaly desítky, ba stovky...

Samozřejmě nezapomínala na kněží, ani ti to neměli lehké, stále museli dokazovat, že jsou v milosti Boží. A stále naráželi na pohanství, zakořeněné v lidech. Nezapomínejme, doba byla překotná, my ostatně zažíváme něco podobného, staří – mladí, žádný to neměl snadné, jedni nezapomínali, druzí už mysleli dopředu... Jedni ještě uctívali modly, druzí se plazili po kolenou.

Ale najdou se i tací, podle nichž to bylo jinak, a Ludmila dobře věděla, co činí. Byla k tomu vychována. Byla stejně ctižádostivá jako Drahomíra.

Vládnout chtěla Ludmila, ale i Drahomíra. A každá samozřejmě chtěla vládnout sama. V zemi byly v tu chvíli dvě ženy, dvě vdovy, dvě vládkyně. Drahomíra a Ludmila.

Dalimil tu je velmi kategorický, Drahomíra podle něho vládla tak, že poštvála pohany na křesťany, „uprostřed Prahy se strhl takový boj, že tekly krvavé potoky a na obou stranách bylo mnoho zabitých. Ona to neviděla nerada; pravila: ‚Na tom přeju smrti pohanům, by se těm umenšilo moci křesťanům.‘“

Ví bůh, co se tenkrát vlastně stalo, co všechno se kněžně Drahomíře honilo hlavou! Bála se, že ji kněžna Ludmila připraví o moc? Bála se, že sotva vládu získala, zase ji ztratí? Bála se, že se český stát bude ubírat cestou východní, neněmeckou? Anebo byla skrytou příznivkyní starých pořádků a třeba i bohů? Staré Morany a Vesny, tryzen a mohyl... Anebo se prostě strchovala, že s ní stará tehyně vyšupajdí a ona zase bude muset poslouchat, jako dřív...?

Ludmila ještě nějakou chvíli bojovala, pak to ale vzdala. Podle Kristiána vzkázala své snaše něco v tom smyslu, že po vládě vůbec netoužila, ať si vezme své syny a vládne s nimi po libosti. Jí ať popřeje, aby mohla sloužit svému Kristu. A odstěhovala se na Tetín.

Německý král Jindřich I. zvaný Ptáčník napadl Drahomířiny Stodorany, kněžna jim poslala pomoc a král vytáhl s vojskem ku Praze. Nikdo však neříká, že by Václav od Drahomíry přebíral zemi, která by byla v rozkladu...

Drahomíra měla vztek. A když ona byla vzteklá, tak to stálo zato. Už když sem přišla, tak jí tchyně vadila. Ovšem, byla mladá, ale vlastně tím hůř. Bude jí tu ještě dlouho vadit a překážet, strojit si své úklady a všechno bude vypadat, že to tak nemyslela, kdepak, ona je úplně svatá!

Od první chvíle si šly na nervy. Drahomíra – uměla tenkrát ještě špatně česky, i když to se časem zlepšilo – něco chtěla, to je jedno, mohlo to být od umytých vlasů po košíčkové náušnice, tchyně si je přivezla z Velké Moravy, Drahomíře se líbily, to je snad samozřejmé, že jí je dá, ne? Nedala, jí ne, radši je sbalila do balíku, který putoval ke kněžím. Panenko skákává, to snad není pravda. A vlasy si taky nemyla tak často jako Drahomíra, to ne, nosila na nich takový šíleně dlouhý šál, to aby schovala, že nejsou čisté a měkké. To Drahomířiny vlasy se lesknou, má na to recept, je tajný, hrají v něm roli kopřivy. Panečku, to pálí, když se trhají, už na ně bude zase jít, docházejí... Ale co jí má tchyně do toho kecat, čím a jak často si ona myje vlasy, no ne?

Už zase mohla volně dýchat, vlastně je dobré, že se takhle uklidní, může svobodněji přemýšlet.

Když se narodil Václav, to teprve bylo boží dopuštění. Zvláštní, Boleslav Ludmile takhle v hlavě neležel, na toho dlabala, ale o Vašíka se starala, o Vašíka jo. Má to být proto, že on je dědicem?

Drahomíra si uvědomila, že zase zatíná pěsti. Ovšem, Václav a Ludmila, ne, na to nebude myslet – ačkoli, nikdo by jí přece nemohl říct ani slovo, kdyby už tomu udělala konec. Kdyby si to s Ludmilou vyřídila. Ne, nikdo by jí to nemohl vyčítat, vůbec nikdo, kdo jen trochu zná a ví, jak se ty dvě nemů-

žou vystát. Samozřejmě, Drahomíra si to dovede představit, kněžna Ludmila z toho udělá tyjátr, jak jenom ona umí a dovede, oči k nebesům a ruce sepjaté. Ale nic, však Drahomíra si to umí spočítat. I když to jí teda nedaruje! A ten šál, ten si v tom zahraje.

Docela se zasmála, když na to pomyslela.

Dala si zavolat své dva služebníky, radši hned teď, anebo nikdy. Dva muže, o kterých dobře věděla, že jsou všeho schopní. (Ostatně je nezaměstnávala poprvé.) Vyslovila přímý rozkaz: Tu starou tady nechci ani vidět! A až ji budete mordovat, nezapomeňte, že ráda nosí ten starý šál nebo snad závoj, co já vím, přes ty svoje vypelichaný vlasy. Nechci, aby se prolévala krev, nechci, aby se stala mučednicí.

Tady je to velice nejasné, ale výsledek jasný je. Drahomíra je vyslala k Tetínu, kde Ludmila přebývala.

A ti dva vykonali, co slíbili. Ludmila věděla, proč za ní přišli, začala se rychle připravovat na smrt. Nejdřív sirotkům vyplácela, co jim slíbila. Pak kázala ty dva přivést před sebe, ptala se jich na zdraví své nevěsty, tedy Drahomíry.

Ptala se jich, proč jsou k ní takoví, když ona je přece živila jako své syny. Dala jim své zlato a stříbro a oni s ní jednají, jako by se na nich dopustila kdovíjaké viny.

A oni zbavili Ludmilu života. Světe div se, Ludmilu uškrtili tou šálou (závojem, provazy), zatímco se modlila. Bylo jen pár měsíců po smrti Vratislava.

Tělo mučednice pochovali – a u jejího hrobu se začaly dít věci. Linula se odtamtud skvělá vůně, slepí viděli, chromí chodili, prostě zázrak. Ludmilin vnuk Václav pak nechal ostatky přenést do kostela sv. Jiří na Pražský hrad. Ludmila byla brzy svatořečena.

Ale na ukrutníky brzy došlo, jeden se toulal jako psanec po světě, odkud se nikdy nevrátil, druhý uprchl, ale byl zajat a odsouzen ke ztrátě hrdla. To Drahomíra ho odsoudila.

Také Drahomíra se totiž kála, nechala na Tetíně vystavět chrám k počtě sv. Michaela archanděla. Přesně na tom místě, kde byl dům kněžny Libuše. Přesně na tom místě, kde kněžna Libuše našla svou smrt.

A boj dvou kněžen pokračoval, ač se to zdá k nevíře, boj nebožky Ludmily s Drahomírou, boj Václava s Boleslavem. Situace spěla k nové vraždě.

Václav se mezitím ujal vlády, bez krvavého boje se Jindřichovi podrobil, zavázal se k roční dani 500 hřiven stříbra a 120 volů, jakož i věrné oddanosti německému králi.

Syn Boleslav zůstal ve vlivu matčině, o čemž svědčí jeho rozkaz k zabití Václava. Je pokračováním a vyvrcholením kapitoly o Ludmile a Drahomiře. Takže:

Václav žil, jak žil, svůj čas trávil víc na modlitbách než při vládnutí, založil kostel sv. Víta na Pražském hradě (stavělo se tenkrát románsky), a nejen tím kráčel ve stopách babičky Ludmily. Byl stejně jako ona oblíbený.

A tak se nelze divit, že se pár zemanů a pánů obrátilo na jeho bratra, aby s Václavem něco udělal. Milovali lov, boj, také se jim nechtělo být poddanými německého krále, co bychom si namlouvali. Jako by se do toho zamíchala nějak i Drahomíra, Václav ji vypověděl z hradu – ale brzy ji zase povolal nazpět.

Boleslav sídlil ve Staré Boleslavi, kterou vystavěl jako zděný hrad, proti vůli svých pánů, kteří se bouřili, bouřili – až Boleslav sťal nejvzpornějšímu hlavu. (Tak si zasloužil příjmení Ukruťný.) Do Boleslavi Václav zajel, když podle svého zvyku navštěvoval ve výroční čas kostely. Po skončení liturgie se chtěl vrátit do Prahy, ale bratr připravil hody, takže zůstal. (Bylo to v čase, kdy Boleslav slavil křtiny svého syna, Strachkvas se jmenoval, ale říkal si pak Kristián. Křišťan, ano, je to autor legendy o svatém Václavu.)

V noci se Boleslavovi bojovníci uradili jak na Václava nejlip. Půjde na jitřní, to bude vhodná příležitost. A Václav šel na jitřní, ve vratech potkal Boleslava, kterého pochválil za

to, že ho včera dobře častoval. Ten vytasil meč a sekl Václava do hlavy:

„Tak tě chci dnes lépe častovati!“

Ale Václav byl silnější, povalil bratra a vytrhl mu meč.

„To ti Bůh odpusť, bratře!“

Jenže Boleslav spustil povyk, jako by on měl být zavražděný, a jeho služebníci přiskočili, obořili se na Václava, který se raněný chtěl uchýlit do chrámu. V jeho dveřích ho skolili mečem.

Matka Drahomíra, když slyšela, co se děje, přiběhla a padla s pláčem na mrtvé tělo svého syna, avšak brzy pochopila, že ani ona není životem jistá. Utekla, zatímco Boleslav pospíchal do Prahy, aby se zmocnil veškeré vlády zemské v Čechách. Mrtvé tělo Václavovo zůstalo ležet ve dveřích chrámových, až po čase ho jeden kněz sebral a uložil.

Boleslav brzy přišel k rozumu. Činil za svůj skutek pokání, po třech letech dal Václavovo tělo převézt do Prahy, kde byl uložen v kostele sv. Víta.

Dalimil to viděl jen trochu jinak. „Když kníže užířel svého bratra, počal mu děkovat za kvas, uspořádaný na jeho počest. Tu Boleslav vytrhl z pochvy meč a pravil: ‚Brachu, já ti ve všem a vždy rád sloužím a nyní ti posloužím takto; již jsi domluvil.‘ A ťal ho po hlavě mečem... Uťal sv. Václavu ucho a pak mu meč vypadl z ruky. Svatý kníže meč vzal a řekl: ‚Bratře, mohl bych ti teď oplatit, ale můj tvůrce je mi tak milý, že bych za celý svět tvou krev neprolil.‘ A vrátil meč bratrovi se slovy: ‚Cos počal, rač dokončiti!‘ I poklekl na práh kostela. Boleslav se přiblížil k bratru a volal na lidi a nařikal, že ho bratr chce zabít.“

Bylo dobojováno. Konflikt dvou žen, konflikt, který přerostl generace, skončil. Ale nenamlouvejme si, že by skončil kromobyčej krvavě, byla to tenkrát docela běžná věc, že se panovníkové zabíjeli. Bylo to tristní, ale podobné detektivní a zákeřné příběhy se dály běžně, lidský život neměl velkou cenu. Bylo to roku 929 – anebo 935 –, od Ludmilina narození uplynulo něco přes sto roků...

Věvec a kariéra

DOBRAVA A MLADA

Existuje více jmen, pod kterými se skrývá jedna žena: Dubrava, Dúbravka, Doubrava, Doubravka, Dobrava, všechna jako překlad jména Bona či Guta, tedy doslova Dobrá. Tato Dobrava byla dcerou Boleslava I. a Biagoty, o níž víme jenom tolik, že byla – podle Kosmase – „výborná manželka“. A snad příbuzná s německým císařem.

Jejími sourozenci byli Boleslav II., mnich Kristián (Křišťan anebo též Strachvas) a Mlada. Všechna jména spojená s pozoruhodnými akty: vlídný a kulturně tvořivý duch Boleslav II. Pobožný. Autor slavné legendy svatováclavské, mnich Kristián. Mlada, zakladatelka a abatyše kláštera svatého Jiří, která si u papeže vyprosila založení pražského biskupství. Sourozenci, jejichž matkou rozhodně byla znamenitá žena.

Dobrava byla zasnoubena polskému knížeti Měškovi, se kterým se odebrala do jeho vlasti, kde se jí narodil jediný syn, Boleslav Piastovec zvaný Chrabrý. Sama obrátila knížete ke křesťanské víře.

Doubravka se bude vdávat.

Sama tomu nechtěla ani věřit, tolik roků na to čekala, tolik roků – a vždycky z toho byl jedině ten klášter. Tedy klášter, ono se řekne, že královské dcery nemají ani jiné řešení, buď se vdají a porodí následníky, anebo je čeká klášter. Ale ten už obstará Mlada, ta se v tom umí ohánět, Doubravka prostě ne. Ji představuje, že by měla být zavřená po zbytek života v klášteře, děsí, ano, děsí. Je to hrůza, zná to, ví o tom, pořád je tu ten děs.

Není hezká, dobře to ví, je malá a tlustá, vlasy nic moc, to paní ode dvora, matčiny dámy, nosí vlasy spletené do copů, ty potom zavinou kolem hlavy anebo jenom nechají rozpuštěné, a je to krása. To ona nemůže – i když nemusela, brzy sáhla po roušce, at si to je ozdoba žen vdaných, ona by se na vínek nezmohla. A potom ten závoj, i když věděla, že závoj bude její smrt. Ano, smrt...

A teď se ukázal nápadník. Měšek, polský kníže, ona ví, že asi bude chtít něco po otci, ale to je jiná věc. Je to pořád doko-la, Poláci a Češi, Poláci proti Čechům, Češi proti Polákům, kdo se v tom má vyznat, ona na to nedbá, ona se bude vdávat. Vdávat, slyšíte?

Co na tom, že jí už je tolik, že na svatbu vůbec nepomyslela? Teď to může říct, může to hlasitě přiznat, že se toho bála nejvíc ze všeho – že zůstane stará panna! Co bude dělat, nevěděla, jenom vyšívat a vyšívat, ráno na mši, pak vyšívat, pořád jen vyšívat, mezi tím ještě chvilku příst a být k nepotřebě, to už nebude, to není pravda!

Ano, už ví, co udělá, jak to nejlíp oslaví – na hlavu si zaplete věnec! Čert vem, že má málo vlasů a jsou řídké, však ony jí paní ode dvora pomůžou. Všelijak si pomáhají, dovedou to, ona bude mít věnec! Docela stejný, jaký mají ony, docela stejný. Věnec, věnec!

Co na to Kosmas?

„Roku od narození páně 977 zemřela Doubravka. Byla velmi nešlechtná; neboť jsouc již ženou pokročilého věku, když

se vdala za polského knížete, sňala závoj ze své hlavy a vstala na ni vínek panenský, což bylo veliké bláznovství od té ženy.“

Inu, bylo to tak, Dobrava byla nevěsta již nemladá, bylo jí třicet pět, ale možná už čtyřicet let, rozhodně žádné mládí, když si vzala polského knížete. Že nosila závoj, znamená, že ať chtěla či nechtěla, byla zaslíbená Bohu. A pokud závoj odložila, byla jistě prodchnutá křesťanským posláním. Šíření křesťanství mezi pohany, to je opravdu velká křesťanská záležitost. Takže Kosmasovi nebudeme tolik věřit, rozhodně Doubravka nebyla žena *nešlechtná*.

Měla zásluhy o zřízení biskupství v Poznani, snad i na volbě prvního pražského biskupa, porodila velkého syna.

A Mlada, mladší sestra Doubravky?

„Byl pak tento kníže Boleslav II. muž nejkřesťanštější, věřící v obecnou církev, otec sirotků, ochránce vdov, utěšitel zarmoucených, milostivý přijímatel duchovních a poutníků, kostelů Božích obzvláštní zakladatel... Vlastní jeho sestrou byla Mlada, panna Bohu zaslíbená, v svatém písmu vzdělaná, křesťanskému náboženství oddaná, pokorou nadaná, v hovoře líbezná, k chudým a sirotkům štedrá příznivkyně a veškerou poctivostí mravů ozdobená. Ta se odebrala na zbožnou pouť do Říma a byla tam od otce apoštolského vlídně přijata; pobývši tam nějaký čas, sdostatek se s mnišskými pravidly seznámila.“

To byl zase Kosmas.

Po návratu do Prahy odevzdala bratrovi papežský list:

„Dcera naše, tvoje rodná sestra Mlada, též Marie, přinesla mezi jinými žádostmi, jimž nelze odepřítí, od tebe prosbu našemu srdci milou, totiž aby s naším povolením v tvém knížectví ke cti a slávě církve Boží smělo býti zřízeno biskupství... A proto z plnomocenství apoštolského... svolujeme a schvalujeme a ustavujeme, aby při kostele svatého Víta a svatě-

ho Václava mučedníků povstal biskupský stolec a při kostele svatého Jiří mučedníka aby byl zřízen pod řeholí svatého Benedikta a pod poslušenstvím dcery naší, abatyše Marie, sbor svatých panen. Ale ne podle obřadů neb sekty bulharského a ruského národa, nebo dle slovanského jazyka, nýbrž vyvol, zachováváje raději ustanovení a nařízení apoštolská... především v latinském písmě...“

To pravil biskup Dětmár, první biskup pražský...

Mlada byla velice schopná manažerka a lobbistka, když na její případ hledíme dnešními očima. Mohla se nechat zavřít do kláštera, to tedy mohla, ale ona si nechala klášter vytvořit, ano, vytvořit. Když už jí osud předepsal, že skončí v klášteře, že se bude věnovat zbožnému životu, tak si řekla, že to tak ne nechá a pěkně to rozpohybuje.

Z nouze ctnost, řekli bychom, ale jaká ctnost! Děláme svou práci pořádně, nebo ji neděláme. Ano, mohla se jako putička nechat zavřít do kláštera, od rána do večera se modlit, jinak nic, ničeho kloudného nedosáhnout. Ale ona ne, ona si nechala klášter vytvořit, to je něco, vlastně udělala v rámci svých možností pěknou kariéru.

A byl to klášter podle německých zvyklostí, takže svrchovaně v pořádku, klášter, kde se modlitby a všechno ostatní konaly v jazyce latinském. Ostatně to je pro české poměry typické, přibližovali jsme se světu.

Druhým pražským biskupem se stal svatý Vojtěch. Byl to syn knížete Slavníka, bojovník za očistu církve. Rozčarovaný poměry v zemi však ji opustil a vydal se do Polska. Vrátil se nakrátko, ale když byli v zemi vyvražděni Slavníkovci, jejichž byl čelným představitelem, odešel opět do Polska, kde zakrátko v Hnězdně našel, co hledal, totiž mučednickou smrt.

„Neboť jednoho svátečního dne kradmo vnikli do hradu Libice, v němž bratři svatého Vojtěcha a hradští bojovníci všichni jako nevinné ovečky stáli při slavné mši svaté, slavíce svátek. Oni však jako draví vlci ztekli hradní zdi, muže i ženy do jednoho pobili a... hrad zapálili. I bylo zabito na hradě Libici roku od narození Páně 995 patero bratří svatého Vojtěcha...“

Přiblížil se letopočet nulový, rok 1000 – a Čechy byly sjednocené. Boleslava II. (vládnul třicet dvě léta, jak praví Kosmas, rozhodně delší dobu, přes čtvrt století, shodují se moderní historici) a jeho ženu Hemmu (Emmu) vystřídal jeho syn Boleslav III. Ryšavý, a to byl velice neschopný panovník a zloduch. Bratra Jaromíra nechal vykastrovat (tomu se nedivme, všem šlo tenkrát přece o následníky), pro bratra Oldřicha připravil udušení v lázni. Ale nestalo se tak. Což je už příběh jiný. Jeho hrdiny jsou Oldřich a Božena.

Pradlena a dáma

BOŽENA A JITKA

BOŽENA

Považte, co se jednoho dne stalo v panovnickém rodě, to bylo vskutku na pováženou. Ačkoli: Oldřich to spáchal někdy kolem počátku letopočtu s rokem 0, kdy měl pramalou naději na český trůn a na jeho osudu nikomu ani trochu nezáleželo.

Žádný ze synů Boleslava II. nenechal po sobě mužského potomka, Boleslav Ryšavý a Jaromír z přemyslovského rodu sice sem tam vládli, ale byli pořád připravení padnout. Pravda, Oldřich byl už ženatý, ale to nebyla zas tak velká překážka. Navíc ani on z manželství neměl syna. Ani to nebyla podle Kosmase žádná překážka, protože „...toho času každý, jak se mu líbilo, směl mít dvě i tři ženy a nebylo hřichem unést manželku bližního ani manželce vdát se za ženatého muže. A co se nyní přičítá mravnosti, to tehdy bylo k veliké hanbě, jestliže muž žil, maje dosti na jedné ženě nebo žena na jed-

nom muži...“ Takže prosím, nejen Orient znal mnohoženství, ale znávali ho i Češi...

Tedy kníže Oldřich se jednou někde u Postoloprta zahleděl do očí selce. A bylo to.

„Kníže Oldřich lovil v okolí Postoloprta. Když jel skrz jednu ves, stalo se, že spatřil selskou dívku. Stála na potoce bosa a bez rukávů a prala roucho. Byla to velmi krásná selská dcera a nadto velmi cudná. Kníže se zastavil, počal se diviti její krásě a hned si ji vzal za ženu. Ta kněžna byla velmi šlechetná a jmenovala se Božena,“ říká Dalimilova kronika – a my nemáme, proč tomu nevěřit. (Snad jenom že Postoloprty tehdy nestály, ale býval prý tam hrad Drahouš.)

„Kněz Oldřich o Postoloprtech loviše./ Sta sě, když skrzě jednu ves jedieše./ uzřě, že sedlská dievka na potocě stáše,/ bosa i bez rukávóv rúcho práše...“ Vy už si to (možná) pamatovat nebudete, ale nám to na gymnáziu dlouho vtloukali do hlavy.

„Knížeti Oldřichovi se z řádného manželství pro neplodnost choti nenarodil žádný potomek, avšak z jakési ženy jménem Božena, jež byla Křesinova, měl syna neobyčejně sličného, jemuž dal jméno Břetislav. Jednoho dne totiž, vraceje se skrze selskou ves z lovu, uviděl řečenou ženu, jak pere roucha u studánky, a prohlédnuv si ji od hlavy k patě, vpil do hrudi nesmírný lásky žár. Bylať vzhledem vynikající, pleti bělejší než sníh, jemnější než labuť, lesklejší než slonová kost, krásnější než safír. Kníže, poslav ihned pro ni, pojal ji v manželství, staré však manželství nerozvázal.“

Známe ten obrázek ze starých reprodukcí, můžeme ho vyličit z paměti, záleží jenom na našem vkusu, kterému autorovi dáme přednost. Bude to snad *Oldřich a Božena* od Františka Ženíška, nebo od Antonína Machka? Od Mikoláše Alše? Od Věnceslava Černého, nebo Josefa Mathausera? Ženíšek je nejkouzelnější, Božena, pravé koleno pokrčené, hlavinku ke straně, po očku se dívá na knížete a hodnotí, Machkova Božena je zase štíhlá, pod bílým oblečením se rýsuje trojúhelník

klína a nad nimi dva pomeranče ňader. Stojí tam jak holka na pranýři, ale to je věc gusta a názoru...

Kromě těchto dobrodružství s pradlenami ještě kníže Oldřich založil sázavský klášter.

Božena si od rána připadala divně. Ráno brzy vstala, jako jindy, zvláště když bylo na řadě praní, to ona dost nerada. Ale co se dá dělat, Křesina už zase nemá v čem chodit. Hace má, že by na nich vyrostlo obilí. Jsou celé vyšisované, prostě gatě. Stejně si je nijak nepotřebuje ovinovat mezi nohama, aby mu nebylo vidět z jeho náradíčko. Jako by tam nějaké měl, Pán Bůh mu to rač odpustit. A to si pořídil nové podvazky, chudák, asi chtěl, aby si ho povšimla některá z děveček, když jeho vlastní žena o něj nestojí. Připevňují se jimi ke kalhotám punčochy, no pánu Bohu poručeno, on se teda parádí, jako by na tom záleželo. Jí rozhodně ne, na to by moh vzít jed. Jí stačí nějaká ta tunika, a je po parádě. Teda samozřejmě, radši kratší, ta tunika je hned lepší pokoukání.

A co parády se dá udělat se zavinutím, to byste teprve mrkali! Cípy a řasení by měly splývat až na ramena, závoj by se měl ovíjet kolem krku, třeba i několikanásobně, no však s tím si Božena už ví rady. A stejně byla nejšťastnější, dokud mohla být prostovlasá a svobodná.

Vzdychla a rychle popadla prádlo a utíkala k vodě. Tady prádlo pečlivě vyprala a hned se pustila do máchání. Přitom si ani nevšimla, že z lesa vyjel jezdec. Prudce zastavil koně a díval se na Boženu. Té zrovna uplavala Křesinova kukla. Natáhla se pro ni – a samozřejmě, spadla do vody, byl tam proud.

Když se drápala na břeh, vzhlédla a uviděla ho. Popadl ji vztek.

„Co na mě vejráš, ty jeden šmiráku!“ rozkřikla se.

Oldřich byl zaujat. Dívka se mu líbila už předtím, ale teď, to byl panečku jiný pohled! To byla jiná než ty jeho paní ode

dvora. Každá jenom hekala a vzdychala a kroutila se. Tahle ne, teď si zapřela ruku do boku. Bylo hezky vidět, jak se jí pod tunikou dmou ňadra, a jak teď povysunula nohu, hrome, ta ženská má klín, to by byla matka jeho dětí! Ta jeho je bezdětná, chodí domem a jenom vzlyká. Ví samozřejmě, jak moc Oldřich na dědice čeká, no co, s ní by se načekal...

Zatímco Oldřich takhle přemýšlel, Božena zuřivě dumala, jak by všechno vzala zpátky. Na šmíráka nevypadá a je na koni, to bude nějaký pán, hmm, lepší pán...

Stačí jenom maličko, jenom lehounce se pootočit, přitom shrnout – nepozorovaně samozřejmě – ramínko ještě níž na rameno. Ne, z ramene ne, to by bylo příliš. Není k zahození ten rytíř, vypadá určitě líp než její Křesina... To by nebylo nic těžkého, kdepak, on vypadá podstatně líp...

Tak, a teď se shýbnout a jako by zmateně odcházet, sakra, tak vyjádří se vůbec...?

Vyjádlil se – a netrvalo dlouho, narodil se jim Břetislav. Pa-nečku, bývaly to doby znamenité!

JITKA

Když na Břetislava přišlo májové rozechvění, nešel daleko od svého otce. Břetislav se rozhodl pro únos.

V měsíci máji spatřil v městě Schweinfurtu čili Svinibrodě dceru markraběte z Babenberku Juditu čili Jitku, sestru markraběte franckého, nejkrásnější kněžnu věku svého, a byl ztracen. Zamíloval se. Byl ovšem jenom syn knížete, vévoda moravský. Nechtěl si ji tudíž dobývat namlouváním a prosbami, nechtěl být oslyšen jejími příbuznými, ostatně byli nepřátelé Němci, ale chtěl ji získat smělým činem. Jak se na knížecího syna sluší.

Vloudil se i se svojí družinou do kláštera, část druhů rozmístil nedaleko a postavil se do úkrytu tak, aby viděl na kostelní dveře. Sotva Jitka vešla – zdobila ji šarlatová kápě –, Břetislav k ní přiskočil, popadl ji a unášel pryč. Ale už jepťišky spustily křik a povyk, Jitčini lidé zatarasili bránu řetězem. Břetislav neváhal ani chvilku, jedním seknutím řetěz přetřel jako stéblo a uháněl na Moravu. (Moravu dobyl Oldřich na Boleslavovi Chrabrém před rokem. Pozoruhodné zůstává spojení s Moravou od té doby – navždy.)

V Olomouci pak Jitku čestně pojal za manželku. Jitce všichni holdovali jako vévodkyni moravské.

„Toho času žil v německém kraji velmi mocný hrabě, jménem Ota Bílý, pocházející podle posloupnosti z krve královské. Ten měl jedinou dceru Jitku, jež co jest pod sluncem děv, svou krásou předčila všechny. Dobrý otec a její předobrá máti dali ji, aby se naučila žaltáři, do kláštera, jenž zove Svinibrod, polohou i hradbami velmi pevného. Ale které věže, byť sebevyšší, nebo které hradby sebepevnější mohou odolati lásce a milence odloučiti? Nade vším vítězí láska; i kníže i král se jí poddá.

Tedy Břetislav, z jinochů nejkrásnější a hrdina nejjudatnější, slyše z mnohých vyprávění o neobyčejné kráse, ušlechtilosti a urozeném původu řečené dívky, nedovedl ovládnouti svého ducha... Ale rozhodl se raději mužně jednati než schýlit se k pokorné prosbě šíji. Neboť uvažoval o vrozené Němcům pýše, a jak vždy s nadutou domýšlivostí shlížejí na Slovary a na jejich jazyk... A hned rozkázal těm ze svých lidí, které znal jako zvláště hbité a sobě oddané, aby připravili osvědčené a hodně otužilé koně, a dělal, jako by chtěl rychle odjeti k císaři...

Muži vyplní rozkaz... a asi po sedmidenní jízdě vstoupí jako hosté do podsíně řečeného kláštera... Rád by do klauzury mocí vrazil, ale neodvažuje se, nemaje s sebou tak značný počet bojovníků. Šťastnou náhodou však byl svátek, a ejhle, Jitka, panna tisíckrát vytoužená, vyjde se svými družkami z kláštera... Tak i on, chytiv pannu, prchá, a přihnáv se k bráně, shle-

dá, že je napjat přes ni řetěz tlustší, než je mlýnský provaz, a cesta ven takto zatarasena. Ihned vytasiv ostrý meč, přeť al řetěz jako stéblo... jen kníže s několika málo muži a s unesenou pannou unikl v noční temnotě. Unesena byla panna Jitka roku od narození Páně 1021.

A aby nebyla dána Němcům důvodná záminka vinit Čechy jaksi z bezpráví, hrdina Břetislav, pozdraviv otce, knížete Oldřicha, ihned jel s nevěstou přímo na Moravu.“

Tolik opět Kosmas.

A Dalimil?

„Knížata jezdila ke dvoru, aby se té kráse divila, a po celém světě se mluvilo o její kráse. Byla vychovávána světsky v klášteře, jemuž říkali Sviní Brod. Když se dověděl Břetislav, že tam je, pravil mezi panici: ‚Bud’ té dívky dobudu, anebo ztratím život.‘ Do kláštera jel jako jezdec, ale vybil jej vojensky.“

Pak je to dlouhou dobu stejné až do chvíle, kdy sám císař vypoví Břetislavovi válku. Dalimil totiž věděl, že za takový čin musí přijít trest.

„Přísahal, že jeho stolec musí stanout v Boleslavi (tedy císařův). Když o tom přišla zpráva Břetislavovi, pravil zemanům: ‚Ať se vzteká v Čechách, já budu páliť v Němcích.‘ Když se o tomto jeho úmyslu dověděla kněžna, poradila knížeti velmi moudře: ‚Nedělalo by to dobrotu, váš spor by jen vzrostl. Já pojedu svému otci naproti a snad to přivedu k dobrému konci.‘“

Jitka se sebrala a jela. Dorazila do otcova tábora a vidí, že bude zle. Všude pobíhali vojáci, otce zastihla, když vycházel z císařova stanu.

„Tatínku!“

„Jitko, co tu děláš? Proč jsi přijela?“

„Tak jsem se rozhodla, že se na tebe přijedu podívat a –“

„Chceš mě přemlouvat, abych to císaři rozmluvil, vid’?“

„Kdepak, ani nápad, kam tě vede slepá vášeň,“ Jitka lže, protože dobře ví, že na císaře se musí oklikou.

„Ne? Tak to jsem zvědav, co mi chceš.“

„Mám se báječně, opravdu, věř mi, že vzít si toho českého knížete byla nejlepší věc v mém životě.“

„Takže vy jste se vzali?“

„Přece jsi to věděl, zvala jsem vás, nemůžu za to, že jste nepřijeli na svatbu. Já si myslela, že to zavinilo spojení, anebo zpravodaj, věříš mu a on si zajede za dívkou. Anebo ho někdo zabije... A potom jsme se hned vydali na Moravu, tam se žije docela jinak než v Čechách, lidé jsou otevření, přátelští, víno a píseň, to ti je zvláštní a pěkné, opravdu. Brzy po svatbě jsme byli v takovém sklípku, víš, tam se skladuje víno, a náš hostitel nám zpíval takové krásné písničky. Říkal jim posvatební a byly takové smutné a zase veselé, prostě já nevěděla, jestli se smát anebo plakat. Morava, tam je opravdu krásně.“

„A Břetislav je na tebe hodný?“

„To bych řekla, já bych mu ani neradila, aby byl jiný, já bych se mu postavila, to bys koukal.“

„Ale když já nemůžu couvnout, víš, to nejde, císař by se posmíval a bylo by to nedůstojné. A pak také řekl, že jeho stolec bude stát v Boleslavi...“

„Ale ovšem, já to chápu, za to nemůžeš... Počkej, tak mě něco napadá, jak že to říkala Jeho Milost císař? Že jeho stolec musí stanout v Boleslavi...“

„To říkal a to udělá.“

„Ale co kdybychom my mu něco poradili, víš, je to v těch písničkách, ano, už vím... My si od něho ten stolec vezmeme a v Boleslavi ho postavíme sami, co ty na to?“

Jitka povila Břetislavovi sedm dětí, z toho pět synů, Spytihněva, Vratislava, Konráda, Otu a Jaromíra, a dvě dcery.

Zůstává otázkou, jestli musel kníže Oldřich o celém únosu vědět. Ale spíš věděl, než ne. A co markrabě Adalbert, na